

Թիւնը այն աստիճանի խիստ էր, որ իսլամին ներհակելու համար դրանցից շատ-շատ դեզեր, վերցնելով իրենց հետ Շաւչէղցիներին էլ, Թիւրքմանութեան, Ալի-Ալլահի աղանդին յարեցան եւ մինչեւ այսօր Գեօրան-աղանդաւորներ են :

Միայն մի գլխաւոր պակասութիւն ունէին հայերը, որ բռնի իսլամի յարելուց յետոյ, Թողին մայրենի բարբառը եւ խօսեցան Թուրքերէն : Թուրքերէն լեզուն թէեւ տարածուած է, սակայն ինչպէս կրօնը չը իւրացրին, այնպէս էր լեզուն, երեք հարիւր տարուան ընթացքում չկարողացան իւրացնել : Մինչեւ օրս ո՛չ միայն խօսակցութեան ձայնը, անողանութիւնը, արտասանութիւնը, նախադասութեան կաղմակերպութիւնը հայերէն է, այլ մինչեւ անդամ խօսակցական բարբառի մէջ բաղմաթիւ հայերէն բառեր են դործածուում : Այս բոլորը՝ կարելի է ասել, ո՛չ միայն Օլթեցիների, այլ ընդհանրապէս ամբողջ Ճորոխի հովիտներում ապրող ժողովրդի համար : Աջարայի եւ Իմերխեւի բնակչութիւնը մինչեւ օրս կապուած է իր մայրենի-վիրական դաւառաբարբառի հետ . նա ամէն տեղ յայտնի է իր լեզուով, թէեւ իսլամը շատ է տքնել մոտացնել տալ մայրենի բարբառը, բայց չէ կարողացել ձգտումներին հասնել . սակայն իսլամ դաւանած Հայերը լեզուով էլ Թուրքացել են եւ այսօր իրենք իրենց Թուրք ցե-